

Mimoriadne udalosti z pohľadu verejného zdravotníctva

Cyril Klement

SÚHRN

Verejné zdravotníctvo a jeho organizačné štruktúry spolu s inými rezortmi sa podieľa na riešení situácií, ktoré môžu často mať až fatálne následky. Správne potupy si vyžadujú dobré teoretické a praktické znalosti a orientáciu v legislatíve. Mimoriadne udalosti môžu byť spôsobené prírodnými okolnosťami, alebo uvoľnením chemických látok, biologických agensov a rádio-nukleárných látok (CBRN), a to neúmyselným alebo úmyselným. Dôležitý je aj legislatívny rámec, nakoľko sa jedná o problematiku medzirezortnú.

Kľúčové slová :

Verejné zdravotníctvo, mimoriadne udalosti, legislatívny rámec, regionálne úrady verejného zdravotníctva

ÚVOD

Havária, katastrofa, krízová situácia, krízová situácia nevojenského charakteru, kríza zdravotníckeho zabezpečenia, krízový stav, kríza verejného zdravia, manažment rizík, mimoriadna situácia mimoriadna udalosť, mimoriadny stav, núdza, núdzový stav, ohrozenie verejného zdravia, varovanie, živelná pohroma, rada a iné.

Toto sú niektoré termíny, s ktorými sa stretáva odborná i laická verejnosť pri informáciách z médií o mimoriadnych situáciách. Riešenie mimoriadnych situácií je úlohou viacerých rezortov: vnútra, obrany, dopravy pôšt a telekomunikácií, životného prostredia, zdravotníctva.

Mimoriadne udalosti môžu byť spôsobené uvoľnením chemických látok, biologických agensov a rádio-nukleárných látok. Takéto udalosti alebo riziká označujeme aj ako chemické (C), biologické (B), a rádio-nukleárne (R-N). Súhrnne ich označujeme ako CBRN.

Mimoriadnymi udalosťami spôsobených biologickými agensami sa zaoberajú Medzinárodné zdravotné predpisy. (1)

MIMORIADNE UDALOSTI A ICH DEFINOVANIE

Mimoriadna udalosť je obvykle definovaná ako stav, pri ktorom náhle dôjde k akumulácii, úbytku alebo uvoľneniu určitých hmôt, energie alebo síl, ktoré pôsobia škodlivo a ničivo na obyvateľstvo, jeho majetok, životné prostredie, prípadne na spoločenské vzťahy a ekonomickú, materiálnu a kultúrnu stabilitu.

Z hľadiska príčin vzniku mimoriadnych udalostí je možné ich delenie na prírodné klimatické a antropogénne. Prírodné klimatické vznikajú ako neovládané mimoriadne udalosti v dôsledku pôsobenia ničivých prírodných síl. Antropogénne mimoriadne udalosti sú spôsobené činnosťou človeka, pričom môže ísť o činnosť úmyselnú (vojnový konflikt, teroristická a diverzná činnosť) alebo neúmyselnú haváriu vzniknutú v súvislosti s prevádzkou technických zariadení a budov alebo výrobou, spracovaním, skladovaním, používaním a prepravou nebezpečných látok.

V súvislosti s krízovými udalosťami je aj viacero definícií mimoriadnych situácií, prípadne mimoriadnych udalostí. Vyčerpávajúcou definíciou mimoriadnej situácie sa zdá byť nasledovná: Mimoriadna situácia - časovo a priestorovo determinované ohrozenie života, zdravia, majetku a životného prostredia, hospodárstva štátu, ako aj orgánov verejnej správy vyvolané pôsobením negatívnych následkov mimoriadnych udalostí, ktoré si vyžaduje použitie postupov, nástrojov, zdrojov a síl a prostriedkov krízového riadenia.

Mimoriadna udalosť - závažná, časovo ťažko predvídateľná a priestorovo ohraničená príhoda, spôsobená vplyvom živelnej pohromy, technickej alebo technologickej havárie, prevádzkovej poruchy, prípadne úmyselného konania človeka, ktorá vyvolala narušenie stability systému alebo prebiehajúcich dejov a činností, ohrozuje životy a zdravie osôb, hmotné a kultúrne statky či životné prostredie(2), (3).

OCHRANA OBYVATEĽSTVA A MIMORIADNE SITUÁCIE

Potreba ochrany obyvateľstva, majetku a životného prostredia je v dnešnej dobe vnímaná nielen z ekonomických či bezpečnostných dôvodov, ale čoraz častejšie je vyžadovaná aj zo strany obyvateľstva, ktoré si čoraz viac uvedomuje možnosti ohrozenia. Zvlášť citlivé sú otázky bezpečnosti prevádzok s nebezpečnými látkami, jadrovými zariadeniami, neustále častejších živelných pohrôm, ale v neposlednom rade, aj možnosť teroristických útokov. Predovšetkým moderné energetické a materiálové zdroje (jadrové a tepelné elektrárne, veľké sklady ropných produktov alebo toxických látok, vrátane ropovodov, alebo produktovodov), zložitá a mohutná infraštruktúrna sieť (plyn, voda, ropa, elektrina a pod.) sú najväčšími potenciálnymi rizikami a zdrojmi súčasných mimoriadnych udalostí. Je nevyhnutné poznať ich spoľahlivosť, bezpečnosť, odolnosť a zraniteľnosť, aby sme mohli predpokladať nielen ich užitočnosť, ale aj prípadné následky pri ich poškodení, vrátane negatívnych dopadov na životné prostredie.

Závažné priemyselné havárie, ktoré môžu vzniknúť technologicou poruchou, ale aj teroristickým útokom, sa stávajú čoraz viac ohrozujúcim faktorom nielen pre obyvateľstvo, ale aj majetok a životné prostredie. Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov hovorí o mimoriadnych udalostiach.

MIMORIADNE UDALOSTI Z POHĽADU VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA

MIMORIADNE UDALOSTI sú z pohľadu verejného zdravotníctva legislatívne ošetrené v zákone 355/ 2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V predmetnom zákone sa jedná o § 48 – Mimoriadna udalosť,

§49- Mimoriadna radiačná udalosť a

§ 50 – Protiepidemické komisie.

V uvedených paragrafoch sa uvádza:

§ 48

Mimoriadna udalosť

Mimoriadna udalosť z pohľadu zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov je každé nepredvídané a nekontrolované ohrozenie verejného zdravia chemickými, biologickými alebo fyzikálnymi faktormi.

Úrad verejného zdravotníctva a regionálne úrady verejného zdravotníctva pri mimoriadnych

udalostiach :

- a) zabezpečujú terénne a laboratórne analýzy,
- b) vykonávajú vyšetrenia a identifikáciu biologických, chemických a radiačných faktorov,
- c) podieľajú sa na hodnotení mimoriadnej udalosti z hľadiska ochrany zdravia,
- d) využívajú a zabezpečujú systém rýchlej výstrahy,
- e) identifikujú a reagujú na nové a hroziace prenosné ochorenia a iné hrozby pre verejné zdravie,
- f) budujú a posilňujú monitorovací, detekčný, informačný a komunikačný systém na vyhľadávanie chorôb a expozícií biologickým, fyzikálnym a chemickým faktorom,
- g) nariaďujú opatrenia podľa odseku 3, paragrafu 48, podľa Zákona
- h) zabezpečujú informovanosť obyvateľstva v oblasti ochrany verejného zdravia,
- i) spolupracujú na národnej a medzinárodnej úrovni pri riešení mimoriadnych udalostí,
- j) zabezpečujú informovanie Komisie a Svetovej zdravotníckej organizácie.

(3) Opatrenia úradu verejného zdravotníctva alebo regionálneho úradu verejného zdravotníctva pri mimoriadnych udalostiach sú :

- a) hlásenie udalostí a prípadov vyznačujúcich sa potenciálom stať sa hrozbou pre zdravie verejnosti systémom rýchlej výstrahy,
- b) bezodkladné informovanie verejnosti o prostriedkoch a spôsoboch ochrany pred biologickými, fyzikálnymi a chemickými faktormi a ich možnými vplyvmi na zdravie;
- c) príkaz na hygienickú očistu osôb a dekontamináciu terénu, budov a materiálu;
- d) zákaz výroby, úpravy, úschovy, dopravy, dovozu, predaja a iného nakladania s vecami a zvieratami, ktorými sa môžu šíriť ochorenia u ľudí, prípadne príkaz na ich neškodné odstránenie,
- e) zákaz alebo obmedzenie styku niektorých skupín osôb s ostatným obyvateľstvom pri zistení závažných zdravotných dôvodov,
- f) zákaz alebo obmedzenie hromadných podujatí,
- g) zákaz alebo obmedzenie prevádzky zariadení, v ktorých dochádza k zhromažďovaniu osôb,
- h) zákaz používania vody, potravín a pokrmov, predmetov podozrivých z kontaminácie a krmív a regulácia spotreby určitých druhov potravín a vody,
- i) príkaz na profylaxiu,
- j) príkaz na varovné označenie objektov, ak sa na ne vzťahuje opatrenie podľa písmen d) až h),
- k) príkaz na vyčlenenie lôžok na zabezpečenie ústavnej zdravotnej starostlivosti zvýšeného počtu chorých a pri závažných infekciách na zabezpečenie izolácie osôb podozrivých z ochorenia a podozrivých z nákazy počas maximálneho inkubačného času ochorenia,
- l) príkaz na osobitnú manipuláciu s mŕtvymi, vyčlenenie miest a určenie spôsobu pochovávania zvýšeného počtu zomretých.

§ 49

Mimoriadna radiačná udalosť

(1) Mimoriadna radiačná udalosť pri činnostiach vedúcich k ožiareniu je udalosť, pri ktorej došlo k ožiareniu alebo k hrozbe ožiarenia.

(2) Radiačná udalosť je mimoriadna udalosť, pri ktorej došlo k neplánovanému alebo neočakávanému ožiareniu osôb v dôsledku porušenia prevádzkových predpisov alebo požiadaviek na zabezpečenie radiačnej ochrany na úrovni vyššej ako 1 mSv a nižšej ako príslušné limity ožiarenia alebo došlo k rozptýleniu rádioaktívnych látok na pracovisku alebo v jeho okolí na úrovni, ktorá zaručuje, že ožiarenie osôb spôsobené uvoľnením alebo rozptýlením

rádioaktívnych látok nemôže byť na úrovni príslušných limitov ožiarenia.

(3) Radiačná nehoda je mimoriadna udalosť, pri ktorej v dôsledku straty kontroly nad zdrojom ionizujúceho žiarenia došlo k ožiareniu pracovníkov na úrovni limitov podľa osobitného predpisu 40) alebo vyššej alebo pri ktorej došlo k neprípustnému uvoľneniu rádioaktívnych látok do životného prostredia alebo pracovného prostredia.

(4) Radiačná havária je mimoriadna udalosť, pri ktorej v dôsledku straty kontroly nad zdrojom ionizujúceho žiarenia došlo k úniku rádioaktívnych látok alebo ionizujúceho žiarenia do životného prostredia, ktorý môže spôsobiť ožiarenie obyvateľov na úrovni limitov ožiarenia obyvateľov a ktorý vyžaduje zavedenie opatrení na ochranu verejného zdravia.

(5) Pri radiačných haváriách úrad verejného zdravotníctva alebo regionálny úrad verejného zdravotníctva podáva orgánom príslušným na úseku civilnej ochrany 62) návrh na

- a) ukrytie a na ukončenie ukrytia,
- b) evakuáciu a na ukončenie evakuácie,
- c) dočasné presídlenie a na ukončenie dočasného presídlenia,
- d) trvalé presídlenie,
- e) použitie profylaktík vrátane jódovej profylaxie alebo antidót,
- f) odstránenie a spôsob odstránenia rádioaktívnej kontaminácie z terénu, budov a materiálov na bezpečnú úroveň z hľadiska radiačnej ochrany,
- g) vykonanie iného zásahu na obmedzenie expozície osôb,
- h) režimové opatrenia pre obyvateľov ohrozenej alebo zasiahnutej oblasti a na ich odvolanie.

(6) Držiteľ povolenia na vykonávanie činností vedúcich k ožiareniu je pri radiačnej udalosti povinný

- a) vykonať opatrenia na zamedzenie ďalšieho rozvoja radiačnej udalosti, na minimalizovanie a na odstránenie jej následkov,
- b) vyhodnotiť ožiarenie a rádioaktívnu kontamináciu osôb postihnutých radiačnou udalosťou,
- c) vyšetriť príčiny radiačnej udalosti, zistiť okolnosti a dôsledky radiačnej udalosti a prijať opatrenia na zamedzenie jej opakovania,

d) oznámiť radiačnú udalosť úradu verejného zdravotníctva alebo regionálnemu úradu verejného zdravotníctva podľa podmienok uvedených v povolení na vykonávanie činnosti vedúcej k ožiareniu.

(7) Držiteľ povolenia na vykonávanie činností vedúcich k ožiareniu je pri radiačnej nehode alebo radiačnej havárii okrem povinností ustanovených osobitnými predpismi 63) v rozsahu určenom havarijným plánom povinný

- a) vykonať neodkladne opatrenia zamedzujúce ďalšie zhoršovanie mimoriadnej udalosti,
- b) varovať zamestnancov a obyvateľstvo v oblasti ohrozenia,
- c) zabezpečiť neodkladne monitorovanie úniku rádioaktívnych látok a ionizujúceho žiarenia do životného prostredia a zabezpečiť likvidáciu následkov radiačnej nehody alebo radiačnej havárie,
- d) zabezpečiť ochranu zdravia osôb v mieste radiačnej nehody alebo radiačnej havárie podľa havarijného plánu,
- e) poskytnúť špeciálne prostriedky individuálnej ochrany osobám podieľajúcim sa na

záchranných prácach, 64)

- f) podieľať sa na činnosti radiačnej monitorovacej siete,
- g) vykonať predbežné zistenie okolností a dôsledkov vzniknutej situácie a poskytnúť pomoc pri zásahu,
- h) zaznamenávať údaje o priebehu radiačnej nehody alebo radiačnej havárie a údaje o prijatých a realizovaných opatreniach,
- i) vyhodnotiť ožiarenie a rádioaktívnu kontamináciu osôb postihnutých radiačnou udalosťou,
- j) vyšetriť príčiny radiačnej nehody alebo radiačnej havárie a prijať opatrenia na zamedzenie jej opakovania,
- k) predložiť správu o radiačnej nehode alebo radiačnej havárii úradu verejného zdravotníctva alebo regionálnemu úradu verejného zdravotníctva do šiestich týždňov od jej vzniku.

§ 50

Protiepidemické komisie

- (1) Protiepidemická komisia plní úlohy pri mimoriadnych udalostiach v súvislosti so vznikom epidémie, iných hromadne sa vyskytujúcich prenosných ochorení rozsiahleho významu alebo pri nebezpečenstve ich vzniku. Na zabránenie vzniku alebo šíreniu epidémie a na zabránenie vzniku iných hromadne sa vyskytujúcich prenosných ochorení rozsiahleho významu a na ich obmedzenie
 - a) národná protiepidemická komisia nariaďuje opatrenia podľa § 48 ods. 3 pri mimoriadnych udalostiach celoštátneho významu,
 - b) regionálna protiepidemická komisia nariaďuje opatrenia podľa § 48 ods. 3 pri mimoriadnych udalostiach regionálneho významu a koordinuje vykonávanie nariadených opatrení v regióne.
- (2) Národnú protiepidemickú komisiu zriaďuje úrad verejného zdravotníctva. Regionálnu protiepidemickú komisiu zriaďuje regionálny úrad verejného zdravotníctva.
- (3) Členmi národnej protiepidemickej komisie sú zástupcovia orgánov štátnej správy a samosprávy na národnej úrovni. Predsedom národnej protiepidemickej komisie je hlavný hygienik SR.
- (4) Členmi regionálnej protiepidemickej komisie sú zástupcovia orgánov štátnej správy a samosprávy na regionálnej úrovni. Predsedom regionálnej protiepidemickej komisie je regionálny hygienik.
- (5) Národná protiepidemická komisia a regionálna protiepidemická komisia sú povinné viesť záznamy o činnosti a nariadených mimoriadnych opatreniach a zriaďovateľ príslušnej protiepidemickej komisie je povinný zabezpečiť ich uchovávanie päť rokov.
- (6) Podrobnosti o činnosti a zložení protiepidemických komisií upraví štatút, ktorý vydá pre národnú protiepidemickú komisiu úrad verejného zdravotníctva a pre regionálnu protiepidemickú komisiu regionálny úrad verejného zdravotníctva.

LEGISLATÍVNY RÁMEC MIMORIADNYCH SITUÁCIÍ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov a doplnkov je len

jedným z mnohých legislatívnych úprav, ktoré sa zaoberajú mimoriadnymi udalosťami pričom tieto zákony pochádzajú z dielni rozličných rezortov a snažia pokryť túto rozsiahlu problematiku:

Medzi najdôležitejšie právne predpisy pre oblasť krízového manažmentu a krízového riadenia v Slovenskej republike patria :

- zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov, **267/2006 Z. z.**
- zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, **100/2010 Z. z.**
- zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, **594/2009 Z. z.**
- zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov, **445/2008 Z. z.**
- zákon č. 82/1994 Z. z. o štátnych hmotných rezervách v znení neskorších predpisov, **279/2009 Z. z.**
- zákon č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe, **275/2009 Z. z.**
- zákon č. 337/1998 Z. z. o veterinárnej starostlivosti a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov, **488/2002 Z. z.**
- zákon č. 70/2000, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 337/1998 Z. z. o veterinárnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých ďalších zákonov
- zákon č. 169/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon NR SR č. 82/1994 Z. z. o štátnych hmotných rezervách
- zákon č. 170/2001 Z. z. o núdzových zásobách ropy a o riešení stavu ropnej núdze, **401/2009 Z. z.**
- zákon č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi v znení neskorších predpisov, **199/2009 Z. z.**
- zákon č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore v znení neskorších, **151/2010 Z. z.**
- zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov, **37/2010 Z. z.**
- Vojenská stratégia SR (pôvodne schválená v NR SR jej uznesením č.1697 z 25.10.2001 – pri aktualizácii Obrannej stratégie SR bola zapracovaná do jej obsahu)
- zákon č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov, **445/2008 Z. z.**
- zákon č. **227/2002 Z. z.** ústavný zákon o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu a núdzového stavu, **181/2006 Z. z.**
- zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, **473/2009 Z. z.**
- zákon č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, **494/2009 Z. z.**
- zákon č. **552/2003 Z. z.** o výkone práce vo verejnom záujme
- zákon č. 570/2005 Z. z. o brannej povinnosti v znení neskorších predpisov, **473/2009 Z. z.**

- zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu, **445/2008 Z. z.**
- zákon č. 414/2002 Z. z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene zákona NR SR č. 274/1993 Z. z. o vymedzení pôsobnosti orgánov vo veciach ochrany spotrebiteľa v znení neskorších predpisov, **298/2009 Z. z.**
- zákon č. **428/2002 Z. z.** o ochrane osobných údajov, **583/2008 Z. z.**
- Konceptia vnútornej bezpečnosti Slovenskej republiky (návrh schválený uznesením vlády SR č.1235 zo 17. decembra 2003)
- zákon č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky v čase mieru v znení neskorších predpisov
- zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, **134/2010 Z. z.**
- Bezpečnostná stratégia SR (pôvodne schválená v NR SR 27.03.2001 a aktualizovaná 27. septembra 2005)
- Obranná stratégia SR (pôvodne schválená v NR SR 25.05.2001 a aktualizovaná 23. septembra 2005)
- zákon č. 275/2006 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy, **570/2009 Z. z.**
- Konceptia kritickej infraštruktúry v Slovenskej republike a spôsobu jej ochrany a obrany (schválená uznesením vlády SR č. 120 zo 14. februára 2007)
- **zákon č. 355/2007 Z. z.** o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravotníctva, v § 48 a následne upravených postupov pri mimoriadnych udalostiach
- Národný program pre ochranu a obranu kritickej infraštruktúry v Slovenskej republike (schválený vládou SR uznesením č. 185 z 26. marca 2008) - t. č. sa vypracúva pod gesciou MV SR – sekcie krízového manažmentu a civilnej ochrany, návrh zákona o ochrane kritickej infraštruktúry)
- Zámer výstavby a ďalšieho rozvoja bezpečnostného systému SR do roku 2010 (schválená uznesením vlády SR č. 478/ z 9. júla 2008)
- Národná stratégia pre informačnú bezpečnosť SR (schválená 27.08.2008)
- zákon č. **400/2009 Z. z.** o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- zákon č.7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami preberá do legislatívy SR smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2007/60/ES z 23.októbra 2007 o hodnotení a manažmente povodňových rizík (4)

ZÁVER

Mimoriadne udalosti spôsobené akýmkoľvek činiteľom predstavujú pre postihnutých často dramatickú, niekedy katastrofickú situáciu, a žiaľ, aj s fatálnym koncom. Zdravotníctvo a jeho integrálna súčasť verejné zdravotníctvo majú nezastupiteľnú úlohu pri riešení mimoriadnych udalostí a mimoriadnych situácií. Nevyhnutná je teoretická a praktická pripravenosť, ktorá je bazálnym predpokladom pre ich úspešné riešenie. Horšie to niekedy býva s finančnými prostriedkami, ktoré sú často pridelované ex post.

Posledné udalosti v súvislosti s povodňami v Slovenskej republike poukázali na nezastupiteľnú úlohu regionálnych úradov verejného zdravotníctva, v spolupráci s inými rezortmi, pri úspešnom riešení ich následkov.

Iným podobným pozitívnym prípadom je riešenie mimoriadnych udalostí v súvislosti s výskytom novej chrípky.

Okrem know-how pracovníkov regionálnych úradov verejného zdravotníctva je dôležitá aj osvedčená organizačná štruktúra a sieť pracovísk v Slovenskej republike. Prípadnú redukciu siete regionálnych úradov verejného zdravotníctva je potrebné posudzovať veľmi kriticky, aby sme neuprednostnili len krátkodobé finančné efekty.

LITERATÚRA

1. KLEMENT, C., MIKAS, J., TENCER, A., NOVAKOVÁ, E., AVDIČOVÁ, M., ROTH, R., OLEÁR, V., SIRÁGI, P., MEZENCEV, R., MAĎAROVÁ, L., KISSOVÁ, R., STRHÁRSKY, J., TRENKLER, J., KOHÚTOVÁ, D., HUPKOVÁ, H., TRUPL, J., FEIKOVÁ, S., ROVNÝ, I.: *Medzinárodné zdravotné predpisy - teória - legislatíva – implementácia - súvislosti*, Banská Bystrica: PRO, s. 438.
2. ROTH, R., BUZALKA, J.: *Terminologický slovník ochrany obyvateľstva*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2007. s. 212. ISBN 978-80-8054-397-6.
3. ŠIMÁK, L.: *Krízový manažment vo verejnej správe*. Žilina: Žilinská univerzita, 2001, s.215, ISBN 80 - 88829-13-5
4. www.zbierka.sk

Adresa autora:

doc. MUDr. Cyril Klement, CSc.

Regionálny úrad verejného zdravotníctva SR so sídlom
v Banskej Bystrici

Cesta k nemocnici 1

975 56 Banská Bystrica

cyril.klement@vzbb.sk

tel.: 048/4144 040